

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIV — Број 51 — Субота, 20 децембар 1952

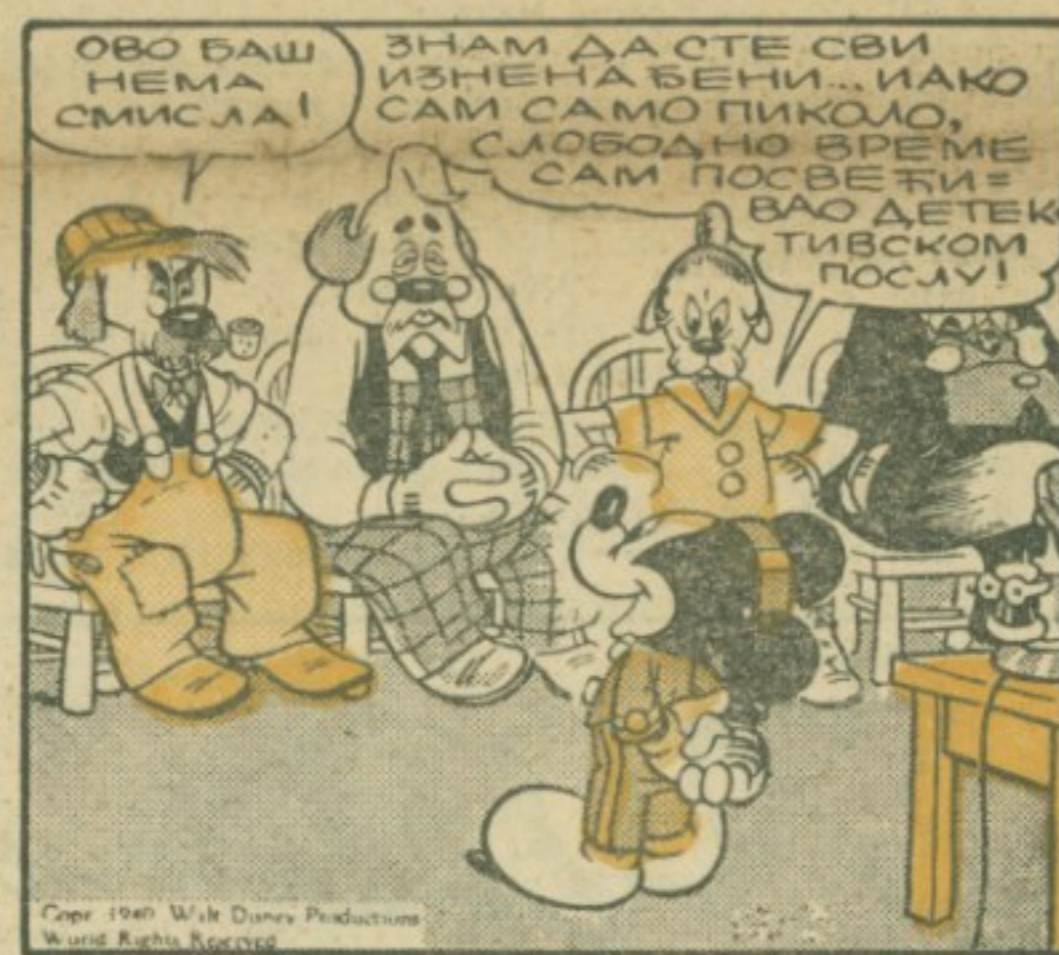

МИКИ МАУС

У ЗАУГАРАНОМ

ТО ТЕЛУ
24
ИСТРАГА ПОЧИЊЕ

ГРОМОВНИК ЈЕ НАРЕДИО ЗБОР СВИХ НАМЕШТЕНИКА ХОТЕЛА „СМОКВЕ“... НИКОМЕ НИЈЕ ПОЗНАТ ПРАВИЦИЈА САСТАНАКА СЕМ МИКИЈУ КОЈИ ЈЕ И СТВОРИО ЧИТАВ ПЛАН...

СВИ НАПРЕГ-НУТО ПРАТЕ МИКИЈЕВО ИЗЛАГАЊЕ

У ИДУЋЕМ БРОЈУ:
РАЗЛОГ ПОЈАВЉИВАЊА ДУХОВА

Жубер који је скренио ток голфске струје

(10)

У том шпалери појави се један сувољав човек. Био је огрнут некаквим белим, златом везеним плаштом, а на глави је имао златну тијару, чији је сјај још више истицао његово тврдо наборано лице аскетског изгледа. Он лагано крочи напред, па онда стаде и обрати се на чистом шпанском језику, грлено изговарајући сваку реч:

— Ја, Кохуатл, слуга слугу Таотла, творца света, чуо сам гонг оних који прекрљују... Странци су ме звали... Шта хоћете, странци, од мене?

Сликара је држао чекић у руци. Он није знао шпански и с муком се уздржавао да не прсне у смех. Он само рече своје пријатељу:

— Како ле је ово страшило?

Жана се била уплашила угледавши исукане сабље и дивљачка лица и приљубила се уз сликара тражећи заштиту. Само је Жубер разумео свештеника и потпуно хладнокрвно их умири:

— Ни речи више — прошапта он. — Пустите само мене.

Он ступи три корака напред и упита такође на шпанском:

— Где смо?

Ниједан мишић на тамном свештениковом лицу није се покренуо када је изговорио:

— На месту које је изволео да одреди син Таотлов...

За тренутак га је официр изненађено гледао. Обри га упита:

— Зар ти не разумеш шта овај папагај хоће?

— Помало... Он вели да је свештеник старих мексиканских богова...

Жубер поново освоји ову неobiчну особу, која је стајала и даље непомично:

— То нас се ништа не тиче... Ми желимо да говоримо са Дон Агостино де ла Фонсека, и то сместа!

Свештеник који се претставио као слуга највећег аптекског божанства, дубоко се поклони кад чу то име и рече:

— Ако се њему буде свидело да вас прими... Ко зна?... Пођите са мном!...

1.

Њих троје ишли су за свештеником, а с обе стране пратили су их наоружани чувари. Пролазили су кроз некакав дуг ходник, испод сводова осветљених електричном светлошћу. Зидови овог ходника били су украшени неким чудним фигурама: једне израбене у барелјефу, друге извајане у сјајном металу. Све те фигуре представљале су једну те исту змију: високо издигнуте главе и извијеног тела, спремно да нападне, разјапљених чељусти, са блиставим очима од драгог камења. Змије су биле тако природно и верно извајане да се Жана тргла и бојажљиво припила уз свог вереника.

На крајним растојањима, ходник којим су ишли пресецали су други ходници, исто тако осветљени и исто тако украшени змијама.

Свауда је владала мукла тишина; ходници су били пусти.

После десетак минута стигли су до једне округле дворане са много врата. Попут осталих, и ова је била украшена истим украсом: змијама. Свештеник је отворио једна врата и стражари су их благо угурали у једну споредну одају. Врата се за њима залупише с тупим металним звуком.

Кад се девојка и њени пратиоци обазреше око себе, истовремено им се отрже узвик изненађења. Из егзотичне средине са чудним украсима, они су одједном, без икаквог прелаза, доспели у једну одају налик на лабораторију неког научног института.

Читава та велика просторија била је препуна стаклених витрина у којима су се налазили најмодернији физички и хемиски апарати, најфинији електрични инструменти. Зидови су били прекривени разнобојним картама и табелама, а у позадини се назирала стаклена преграда, кроз коју се видела лабораторија; велики сто с мермерном плочом на којој су лежали многобројни порцулански и стаклени судови, реторте и једна пећ за топ-

љење. Супротност између ове научне средине и малопрешњих аскетских дворана била је тако велика да се млади људи запањено згледаше.

— Где смо ово запали? — промупа поручник, који је први ступио у салу.

— Па ово је права мађија око нас!

Жубер је баш био зауставио да пита свештеника за објашњење, кад се одједном отворише врата и у собу утрча човек у дугом платненом мантилу који је депршао за њим. Не осврћући се на присутне, он појури у лабораторију и налете на официра тако снажно да се овај умало није претурио. Пошто се и човек у белом мантилу затетурао и застао, Жуберу се пружида прилика да га добро осмотри. Видео је ћелаву главу, птичје лице са великим кукастим носом, сјајне очи иза великих наочара са црним оквирима и широка уста као ножем расечена. Сада се та уста отворише и непознати прогунђа нешто налик на поскову, па онда до-

ста не знам... не разумем — муцао је странац.

— Господине професоре, зар ме не познајете? Зар сам се толико изменио за ових десет година откако сам изишао из поморске академије? Зар ме се не сећате?... Жубер...

Странец се лупи шаком по челу, напрежући своје памћење, па се одједном присети. И онако, чисто професорски, поче да говори за себе:

— Жубер... Жубер... Станите: Жубер Жан, рођен у Кемперу, саршио лицеј Сен Луј у Паризу... Ушао у академију као четрдесет трећи у рангу, напустио је као једанаести у рангу...

— Тако је, господине професоре... ваш ђак...

— Хемича довољан, физика добар, електротехника одличан.

— Невероватно памћење!

Старац подиже руку:

— О, ја бих могао да вам изрећам оцене свих поморских официра који су за двадесет година мога професорског рада прошли кроз

је што сам вас поново срео...

Чика Киловат се поклони, скрсти руке преко свог платненог мантила и упита благонаклоно, као да говори са катедре:

— Хм... Хм... Ви свакако долазите овамо као излетник?

— Гја... не баш сасвим добровољно... И утолико се више радујем што сам се срео с вама, јер ни ја ни моји сапутници немамо појма где се уствари налазимо и шта треба све ово да значи. Ми се надамо, господине професоре, да ћете нам ви све разјаснити...

Професор разрогачи очи од чуда...

— Ја, драго моје дете? Али ја ни сам не знам...

Официр с неверицом погледа у свог старог професора.

— Како? Шта? Ви не знате где се налазите?

— Немам појма... али ми је то сасвим свеједно... Добро ми је, а то је главно... Шта кажете за моју лабораторију, а?... Ни Сорбона, ни Колеж д'Франс нису тако уређени... Овде бар може да се ради... и те како да се ради!... За један сат, ако сте слободни, све ћу вам показати... Ви се, вероватно, још интересуете за електрицитет као у оно доба кад сам вам дао одличну оцену?

— Још и више, господине професоре... То је моја струка. Ја служим на торпедјачи... — Е, онда ћете видети ствари које ће вас запањити... Ходите само!

Научник дохвати свог бившег ученика за рукав и хтеде да га одвуче некуд. Жубер се с муком одупирао и једва је, прекидајући бујичу речи свог професора, успео да му претстави своје пријатеље.

— О, извините, — љубазно рече професор, — ја уопште нисам приметио ваше пријатеље. Добро дошли! Госпођица Миранда... Драго ми је госпођице... Али, унапред молим за извињење, јер ово што треба да вам покажем није баш тако лако схватљиво, поготову за једну младу даму, али је зато наизрядно занимљиво! Господин Обри је поморски сликар?... То је сјајно... Е, господине мој, ја овде имам такав акваријум какав се нигде у свету не може наћи.

Стари научник је говорио тако брзо да се сав залихао. Он уопште није слушао шта му други говоре и престаде да прича тек кад је приметио свештеника који је стајао у углу собе и кога досад уопште није опазио.

— Гле, и ти си ту! — узвикну он. — Добар дан, драги пријатељу... Шта хоћете са овом змијом, Жубере?

— Којом змијом?

— Наставиће се —

даде љутито, на чистом француском језику:

— Зар не можете мало да припазите, неспретњаковићу?

Жубер већ хтеде да му одврати равном мером, али у том тренутку препознаде странца

— Чика Киловат! — нехотично му се оте из уста, али се одмах потом исправи:

— Професор Жирол... ви овде? Како изненађење!.. То ће бити наш спас...

— Пардон... Извините... Ја заи-

моје руке... Жубер! Жубер!..

Где ми је само била глава те вас нисам одмах препознао... Треба да знате да сам и сад исто онако расејан као оно онда када сте ми наденули надимак „Чика Киловат“... Не, не, немојте то да поричете... То је, уосталом, била и прва реч која вам је излетела кад сте ме угледали. Мали мој Жубер! Сада сте поручник бојног брода?

Да, да, ја пратим каријере својих бивших ђака. Њихов ме успех радује и чисто се подмладим кад чујем нешто о њима... Драго ми

је да сам вас поново срео...

— Драго ми је да сам вас поново срео...

Робин Худ и његова дружина

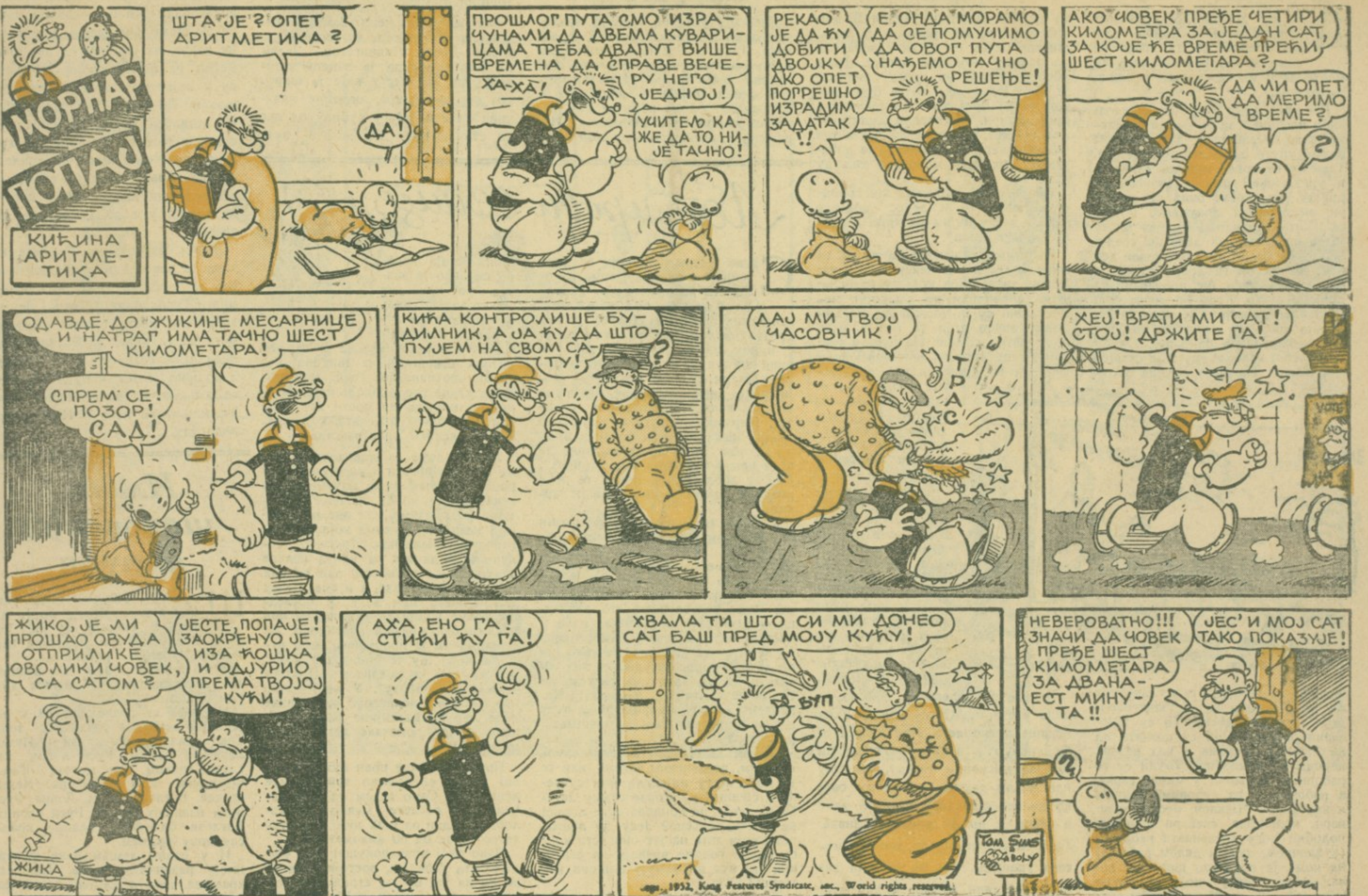
25 ПОЛАЗАК

МЛАДИ ЕРИК ПРИМЉЕН ЈЕ ЗА ЧЛАНА РОБИНОВЕ ДРУЖИНЕ, АЛИ НИКО НЕ ЗНА КО ЈЕ ОН И ШТА ГА ЈЕ НАВЕЛО ДА СЕ ПРИДРУЖИ ОДМЕТНИЦИМА

МАЛИ ХИЈАВАТА

КУПУЈЕ МЕДВЕДИКА

ЗЕМЉОТРЕСИ

Ниједна природна појава не ужива толико страха људима као земљотрес, јер се не зна ни где ни када ће се појавити. Запамтани су га многи људи, а хиљаде и милиони у току векова доживели су његове страхоте, па и живот изгубили. О земљотресима говоре летописци, а његове ужасе описали су и многи славни књижевници и научници.

— Врата су се сама отворала, а посује у орманима звечало је, пи-

хово схватање било је крцато разним сујевејем и заблудама. Питање како настају земљотреси занимало је људе још у далекој прошлости. О томе су стари народи: Грци, Египћани и Вавилонци исписали занимљиве приче.

Земљотреси у митовима...

Стари Грци веровали су да бог Посејдон својим трозубим кољем покреће земљу. По једној јапанској

Има много тих бајки и легенди, које немају никакве везе са земљотресима. Али, у време када су бајке цветале било је и трезвених људи. Један од њих је био и римски песник Лукреције који каже: „Природа чини све по својој вољи, без учешћа неких богова“.

...и научно протумачени

Наука је доказала сву бесмисленост тих фантастичних прича и тачно утврдила узроке земљотреса, који нису ништа друго него таласање на површини земље. Узроци тога таласања налазе се у већим или мањим дубинама земљине коре. Углавном постоје три групе узрока, по чему се и земљотреси деле на: тектонске, вулканске и урвинске.

Тектонски земљотреси су најчешћи и веома су чести. Они настају услед спуштања појединих делова земљине коре, раминања и убирања терена итд. Вулкански су у вези са ерупцијом вулкана, кретањем магме, рушењем и улегањем кратера итд. Урвинске земљотресе проузрокује рушење подземних шупљина, клизање земљиних слојева и обуривање зидова и тавана у пећинама. Ови потресци слабији су од првих и имају више локални значај.

Јачина земљотреса одређује се по утврђеној, међународној скали која има дванаест ступњева и по њој се земљотреси деле на: неосетне, врло лаке, лаке, умерене, доста јаке, јаке, силне, штетне, разорне, пустошне, катастрофалне и велике катастрофалне.

Хипоцентар или центар је место одакле почиње потрес и налази се на различитим дубинама у земљиној кори, обично десет до петнаест километара. Што је центар дубље — удар је јачи и потрес се осећа на већим површинама. Епицентар је место на површини земље, непосредно изнад хипоцентра. Од центра се потреси шире у свим правцима: уздужно и попречно. Установе у којима се проучавају земљотреси називају се сеизмолошке станице. Наша сеизмолошка станица у Београду једна је од најстаријих на Балкану и позната је у целом научном свету због проучавања трусова на Балканском Полуострву.

Катастрофални потрес

Енергија која се развија приликом земљотреса страховито је велика. Тако је енергија земљотреса у Калифорнији, који се десно 1906 године, била равна удару гранитног блока тешког 2 милијарде и 600 милиона тона који би био бачен са висине од 6 километара. Изражено у електричној енергији, то

би износило 44 милијарде киловатчасова. Али, било је и већих потреса од овог, нарочито у Јапану.

И у нашој земљи било је великих земљотреса, а најпознатији је дубровачки. Он се догадио 6 марта 1667 године, око 9 сати изјутра. Том приликом Дубровник је страховито разрушен. Палате и зграде зачас су претворене у рушевине. Страдали су и бродови у луци. Изгинуло је око 5.000 људи. Овај потрес описали су дубровачки песници Баро Бегера и Никица Бунић, као и Корчулинци Петар Комављин. Обнову Дубровника после овог потреса приказало је у својој епу Јакета Палмотић.

И у другим деловима света догађали су се велики потреси. Тако је у Јапану 1730 страдало од потреса 137.000 људи. Али од овога је био страшнији земљотрес који се догадио, опет у Јапану, 1923 године.

Том приликом причинена је ова штета: потпуно је порушено преко 128.000 кућа, делимично порушено преко 126.000 а изгорело око 447.000 зграда; морски таласи однели су око 900 зграда; потонуло је око 8000 разних бродских објеката, потинуло је и нестало преко 140.000 људи, а рањено око 103.000 лица. Од овог земљотреса Јапан је претрпео пет пута више штете — и то за неколико секунда — него за деветнаест месеци у руско-јапанском рату (1904—1905). У том рату Јапан је изгубио око 135.000 људи; дакле мање него у земљотресу од 1923 године.

Наука на основу проучавања земљине коре данас тачно зна који су терени више подложни земљотресима и какви се земљотреси могу на њима догодити. Међутим, још није нађен одговор на питање када се могу десити земљотреси.

ше у тим забелешкама. Чуда се ужасна подземна туњаза и велики страх био је обузео људе. Стреловито као муње пукотине су вијугале на зидовима зграда, које су се тресле и рушиле затрпавајући улице, људе и животиње. Страшни земљотрес брисао је све пред собом. Са планина су телале стене као лавине и уништавале шуме, преграђивале реке и стварале дуга и дубока језера. Планине су пукале, а животиње су безглаво бежале на све стране.

Тако су описани земљотреси у прошлости. Наука до данас није нашла начина како да се људи спасу од земљотреса. Једино се зна у којим земљама се они најчешће догађају. Међутим, у далеком времену, када људи то нису знали, претпостављали су свашта и то њи-

причи земља стоји на китовима и дрхти онда када се они крећу. У Ирану су мислили да земља стоји на рогу бика, а бик на леђима неке огромне рибе која живи у подземном мору. Бик понекад пребаци земљу са једног на други рог и услед тога настане земљотрес. Будистички свештеници говорили су да се земља наслања на златну жабу која се повремено чеше по глави или опружи шапе, па због тога земљу потреса. Црвенкошци мисле да земља стоји на огромној корњачи која се понекад креће и проузрокује трусове. Има још једно веровање према коме земља стоји на леђима седморице динова па се тресе када се они крећу. Еским мисле да је земља наслањена на стубове који труну од старости и пуцају, па то проузрокује земљотрес. Становници Камчатке веровали су да вод земљом живи бог Туил који се под саоницама. Када његови пси стресу са себе снег или стану да се врте зато што их буве гризу, онда настаје земљотрес.

ДРВЕНИ календари

Док се дошло до данашњег начина писана, помоћу слова, требало је да прође не само много година, него су протекла и многа столећа и хиљаде година.

Пре тога људи су се служили разним начинима да би нешто забележили да не забораве, да некога на нешто упуте, да нешто докажу итд. Тако су се поред осталог служили и урезивањем разних знакова на дрвету. Ти зарези били су, уствари, нека врста документа којим се нешто тврдило. Расцепио би се један штап на два дела до средине. Ту би се, на средини, један део отцепио па би га добио купац, а онај дужи узео би продавац, на пример пекар. Када би муштерија узео хлеб на вереснију, онда би саставио свој део штапа са пекарским и направили би зарез. Он би понео свој кући, а други је остајао код пекара. На крају месеца саста-

ка из 1887 године. И Милан Ђ. Милићевић помиње рабаше и објашњава како су људи означавали на рабашу поједине бројке. Тако, убодена тачка на дрвету значила је број један, две тачке број два, три тачке број три, четири тачке број четири. Усправна линија је значила пет, усправна линија и тачка број шест, коса линија је означавала сто, знак множења хиљаду итд.

Тај начин "вођења књиговодства" може се и данас понегде наћи у забаченим местима и планинским седима.

Међутим, занимљиво је да су ти штапови служили некад и као календар за пастире који су на испашама проводили по неколико месеци. Они су по знаковима на том штапу знали који је дан и када који светац долази. На једном таквом штапу написан је читав календар. Он је пронађен пре двадесетак година на острву Одибу на Малом Кварнеру. Такви „календари“ пронађени су и у другим крајевима Европе.

Скупљач народног блага Херцеговац Лука Грђић Бјелокошић такође помиње у једном свом спису из 1891 године један дрвени календар. „Док није било оводико календара и писмених људи, каже он — имала је свака кућа дрвени календар“.

Дрвене су календаре обично имали пастири који су излазили на испаше преко лета. Пре него што би кренуо у планину, пастир би отишао писменом човеку, учитељу или неком другом, па би му овај по књизи календару казивао дане и свеце, а он би урезивао знаке. Тако би забележио по два-три месеца унапред. Чим би прошли забележени дани, пастир би део штапа с њима одрезао и бацно.

Лептирови селише

Сваке јесени окупљају се „монарси“ у густим јатима на обалама великих језера Северне Америке, под обронцима канадских планина. Дрвене у тим пределима тада изгледа као да је у пуном цвету. Али, оно што на први поглед личи на златне цветове уствари су јата лептирова, који овде врше последње припреме за свој велики, тајанствени лет на југ. Наранцасто жути и црни, они дивно пресипавају на сунцу и можда су због своје достојанствене лепоте некад и добили име „монарх“. Али, у зоологијама, поред те речи стоји и латинско име „данаис архипус“.

У јесен ти лептирови, скупивши се у великом броју, проводе ноћ-две на дрвећу, међу лишћем и гранама, склопљених крила и главе надоле. Само их ветар заишче с врмена на време. Онда једног сунчаног јутра узлеће цело јато, залепиша у бескрајно плаветнило неба и нестале испред очију посматрача. Куда лете ова јата, не уме нико тачно да одговори. Сигурно се зна само то да од половине августа до половине септембра напуштају Канаду и Северну Америку и на путу ка југу прелазе хиљаде километара.

Да ли „монарси“ лете у самосталним, независним јатима, или се на свом путу појединачно јата сусрећу и сједињују? Докле стижу лећећи на југ? Где проводе дуге и хладне зимске месеце? Јесу ли лептирови који лете на југ исти који се идале године враћају на север, или тај пут прелазују њихови потомци?

На нека од ових питања наука данас може да одговори, али ве-

Већи и леши од Нијагаре

До пре сто година готово се ништа није знало о Замбезиним водопадима у Африци. Међутим, они су много већи и величанственији од познатог Нијагариног водопада.

Један француски истраживач, који је пре двадесет година испитивао ове водопаде, описао их је у свом дневнику овако:

— На путу ка водопадима на реци Замбези, која се улива у Индиски Океан, на петнаест километара пре него што смо их угледали, чули смо потмулу туњазау. Кад смо превадили тај пут нашли смо се пред величанственим призором који се тешко може замислити. Као да је пред нама оживела нека бајка...

Огромне количине воде, расипајући надалеко белу пену и ситну водену прашицу, сурвавају се уз страшно грмљавину. Водена прашина пада у широком кругу. Због тога уроњеници овај водопад називају „Моси-У-Тинна“, што значи „дим који грми“. Французи га називају Замбези, а Енглези Викторијин водопад.

Водопаде на реци Замбези открио је 1855 године енглески истраживач Дејвид Ливингстон. Један од тих водопада је заиста величанствен. На месту које је широко два километра, огромне количине воде падају у дубину од преко сто метара. Он је два пута

шири и скоро три пута виши од Нијагариних водопада.

Водена прашина која се надалеко распрскава залива, као права киша, читаву околину. На неколико километара унаоколо тешко се може ићи без кишног мантила. Водене капице падају на траву

и дрвће, тако да је цео крај покривен густим, свежим зеленилом. Занимљиво је, међутим, да се ови водопади не налазе у неком планинском крају, већ у равници. Река Замбези има скоро исти ниво пре и после водопада. Водопади су постали на тај начин што је река вековима дубила базалтне стене преко којих протиче и створила у њима огромне поворе. Замбези тече сасвим мирно док не наиђе, на ширини од два километра, на понор дубок 110 метара у који пада са страшног тунђавом. Тај понор је с друге стране затворен огромним блоковима стена, а река из њега истиче кроз канал који није шири од тридесет метара. Снага воде је толика да слонови или нилски коњи које она занесе у водопад нестану без трага.

Лепим водопадима Замбезе готово је немогућно приближити се, јер на обалама реке има веома много крокодила. Тешко је чак доћи до места одакле водопади могу да се виде. Замбезини водопади леже готово у срцу Африке, а до њих је тежак пут. Због тога се о њима, ма да су лепши и већи, мање зна него о Нијагарином водопаду.

Имена шаховских фигура

Шаховске фигуре нису увек имале називе које имају данас. У Индији су их, још пре наше ере, називали словима, колима, ратницима, а у другим источним земљама везирима, доглавницима и разним другим именима.

И данас се разне фигуре у појединим земљама различито зову. Тако краљеву Французи и Немци називају дамом, Руси дајом, Енглези градом или кулом. Коња Французи зову коњаник, Немци скакач, Енглези витез. Ловца Французи називају лудом, Руси слоном, Енглези бискупом. Једино краља сви зову краљем.

И у нашој земљи неке фигуре имају различита имена. Тако се краљича зове и дамом, ловац лауфером, пешак обично пионом, а тош у неким крајевима кулом.

вила би се оба дела и по зарезима би се утврдило да је „књиговодство“ уредно вођено. То су такозвани рабаше. Они су познати од најстаријих времена и код разних народа, па и код нас. Људи су се рабашима служили у многе сврхе, а рабаше су у судовима важни и као доказ. „Пекари, месари, млечари, водоноше, свећари и овима подобни могу доказивати рабашом (и квочком, дужним делом рабаше) на коме је потписао или свој печат ставио онај који је ствари примио“, пише у 25 параграфу српског Грађанског судског поступни-

Државна Босне 1530 године ПО ЗАБЕЛЕШКАМА ЈЕДНОГ ПУТНИКА

На дан 22 августа 1530 године кренула је из Љубљане за Цариград једна делегација од 23 племића, у чијој су се вратњи налазили по један ковач, кувар, берберин и више слугу и коњушара. То је било четри године после Мохачке битке и борбе пред Бечом, када су Турци били угрозили и саму Средњу Европу.

Да би осигурао мир или бар дужу примирје са султаном Селимом II, краљ Аустрије, Чешке и Угарске Фердинанд покушао је да преговара са Турцима.

Делегација којој је стављена у задатак ова важна мисија путовала је од Љубљане до Цариграда пуних 56 дана. Међу њеним члановима налазило се и један Словен из Штајерске, Бенедикт Куришешић, као одличан познавалац и тумач латинског језика. Захваљујући његовим путним белешкама, остали су нам занимљиви подаци о Србији, Бугарској и Румунији (Румелији), али највећи део рукописа посвећен

је Босни. Белешке Бенедикта Куришешића претстављају један од првих описа путовања по Балканском Полуострву у 16 веку.

Опустела земља

Пут није био лак, јер се путовало коњима. Турске власти унапред су биле обавештене о проласку странаца, тако да није постојала никаква опасност за живот људи. Коњаници су прелазили преко мостова, газили су реке, пели се по брдима, а увече су ноћивали под ведрим небом или у колибама. Прелазили су покрај „многo замкова и тврђавица озиданих од камена и од дрвета“, али и покрај много порушених грађина, јер је то било доба сукоба, борби, ратова и разарања.

Босна је на нашег путника оставила мучан утисак. Видео је да је земља пре доласка Турака била лепа и добро обрађена. „Поред путева је земља најслабије обрађена зато што Турци становницима, пу-

тујући тамо-амо, силом одузимају све што имају, а не плаћају за то ништа. Отимају им и чупају залогај из уста, као дивљи и бесни пси, вуци и лавови. Због тога сироти људи беже са целом својом имовином у планине и на плодне пашњаке, далеко од путева па ту обрађују своју земљу“.

Путници су пролазили преко разбојништа на којима су се тих година одигравале битке са Турцима, поред опустелих домова и напуштених насеља.

„Село Заблаће је до недавно имало око 80 кућа, али сада има само седам до осам“, — пише Куришешић.

Сироти и једно робље

Говорећи о грађини Кастелу, а потом о селу Крушчици, он каже: „Тај грађин сазидали су Турци да би на силу узимали живеж и храну, што је ту пролазила за Јајше (док су га још држали хришћани) и бранили пролаз. Затим

дођосмо у долину, где се са обе стране испираше злато и ијасмо дуго том долином. После пређосмо поток звану Лашва па, ударивши на десно, дођосмо у село Крушчицу и ту прећосмо.

Те исте вечери дођосмо и Турци, неколико часова после нас, у исто село Крушчицу, где смо ми коначили, водећи око двадесет сиротих и бедних хришћана, деце, дечака и девојчица, које су отприлике пре шест до седам дана ухватили. Ноћу, пре нашег одласка, предали су их Усрефберу, паши од Врхбосне (колико је отпало на њега). Ах, сироти и бедно вавилонско ропство!

У недељу, 11 септембра, кренуши из Крушчице, пређосмо неколико брежуљака, затим сифосмо у долину, где се са обе стране испирало много злата, па преко потока Железнице дођосмо до Кисељака“.

На другом месту путописац вели: „Јутрос, кад смо улазили у варош Врхбосну (Сарајево), терашу мимо нас, с десне стране, као стоку петнаесторо до шеснаесторо деце, дечака и девојчица, јер их не могаше све продати на тржишту“.

Један дочек

С друге стране, Турци „крвопије“, како их Бенедикт назива, живели су као први освајачи. Ево описа једног дочека од стране турског паше.

„После отприлике сат и по времена упутише се господа са целом свитом Усрефберу, босанском паши. Око 30 храбрих Турака јахало је пред њима. Паша се налазио у селу Главагодину, недалеко над нашим селом.“

Кад смо дошли близу логора, где је паша становао, сјახаше го-

спода и прођосмо кроз два дуга реда Турака, који су били најхрабрији од свих, обучени у лепо, златно (кадифено) и свилено одело, са турбанима и златом извесеним сарушима.

Када су господа прошла кроз први ред и примишала се салашу или колиби, саграђеној од лепог зеленог лишћа, кроз коју је текао мали поточић, сретосмо их двојица највиших пашиних дворана, погнуте главе и са рукама пресамићеним на прсима; и наша господа су се такође поклонили пред њима. Затим су ушли у колибу где је паша (крупан и снажан човек) седео у свом сјају. По земљи, трави и под његовим ногама био је прострт леп вилин...“

Мржња је трајала и преко гроба

Османлије су вековима притискивале Босну и у црној народ завнјали, али ни они нису никад мирно могли ока склопити и сваку су неправду главом плаћали. Колики је био понос и мржња Бошњака према Турцима види се и по овом надгробном натпису који путописац наводи:

„Ја, војвода Павловић од Радогле, господар и кнез ове земље, лежим овде у овом гробу. Док сам био жив, не могаше ме турски цар никојим јунаштвом, ни каквим даровима, па ни борбом ни великом силом са моје земље ни потиснути, ни победити...“

Тако је писао пре четири стотине двадесет година Бенедикт Куришешић, чије путне белешке претстављају најстарији сачувани путопис кроз бунтовну, за непријатеља увек опасну, а за нас дичну и слободарску Босну.

СВАКОГ ДАНА НЕШТО НОВО...

У Америци је недавно објављен делимичан опис и неколико фотографија новог типа довачког авиона који, за сада, претставља најсавршеније оруђе за борбу у ваздуху.

Преимущество овог авиона — „Старфајера“ — над свим досадашњим довачима састоји се у томе што се „Старфајер“ може успешно користити дану, ноћу, па и до најгорем времену. Брзина успињања далеко му је већа од досадашњих довача, а нарочито млазни мотор омогућује брже и лакше постизање брзине која је већа од звука.

Најважније својство овог авиона је у томе што претставља потпуно аутоматско оруђе. „Старфајер“ из кљуна испушта ракете које су снабдеване нарочитом направом, званом „ракетни мозак“. Испуњавање се врши аутоматски. Ракете, помоћу радара и електронских инструмената, саме „осете“ кад је циљ дошао у повољну удаљеност и кад је дошло време да се дејствује. Свака испуњена ракета савином сигурно погађа, јер њен „мозак“ може да јој у лету промени правац. Најзанимљивије од свега је то да механизам аутоматски искључује пилота од свих његових функција још пре него што се ракета испали. Тако, од почетка борбе па све до уништења непријатеља и повратка у базу, „Старфајер“ обавља све послове сам и без грешке.

„СВИЊСКИ РАДИО“

Најзад, да поменемо један „музикални изум“ који је измислио је-

дан сељак. Прошлог лета, општина немачког села Бихелберга дошла је на доста чудан начин до мале разгласне станице, а ускоро затим сељаци су по читаваом атару вредно побацили високе мотке, чије је врхове красило по један звучник. Било је постављено шеснаест мотки и шеснаест звучника и отада је сваке ноћи дежурао крај разгласне станице по један општински служитељ, који је имао само ту дужност да свако пола сата репродукује увек једну те исту плочу — урнебесни лажеј пасе. Откако је разгласна станица у Бихелбергу пуштена у погон, атар је поштеђен немилх посета човора дивљих свиња, које су дотада претстављале праву напаст за читаво село и сваке године наносиле штету од више десетина милиона динара. Тако изгледа тај нови „музикални“ изум, којим се сељаци Бихелберга поносе. Они га топло препоручују и осталим сељима под називом „свињски радио“.

ЈЕДАН ЧОВЕК СВИРА КАО ОРКЕСТАР

„Соловокс“ је музички инструмент који је недавно направио један познати немачки градитељ оргуља. Иако изгледа као и многи други инструменти с диркама, велика предност „Соловокса“ је у томе што један једини човек може на њему да изводи оркестарску музику, јер овај инструмент одједном репродукује звуке виолине, чела, трубе, саксофона, баса, виоле и оргуља.

„АУТОМАТСКИ ВАТРОГАСАЦ“

Ова направа је обогатила сасвим друго подручје. Мада је тек недавно пронађен у Сједињеним Државама, „аутоматски ватрогасец“ је досад постигао велику популарност. Релативно мали, свега 4 килограма тежак, апарат ревносно и сигурно обавља своју дужност, која се састоји у томе да у згради где је

постављен благовремено осети дим или пламен и да затим аутоматски обавести најближу ватрогасну станицу. У току краткотрајне примене, показало се да је „аутоматски ватрогасец“ од неочењиве користи за музеје, институте и многе друге установе.

УМЕСТО СЛОВА — СЛОВОИ

Међу необичним проналасцима који служе мирнодопским потребама, врло је занимљива писаћа машина „Силма“ коју је пронашао један стенограф западнемачког парламента. Свака дирка на тој машини откуцава по један слог, тако да се на њој постиже брзина од 400 слогова у минути. Мада је тако мала да стаје у обичну торбу за акта, на „Силми“ се не само брже куца но на досадашњим писаћим машинама, већ је тако начињена да се њоме и слепи могу лако служити.

ШКОЛА АЛПСКИХ ВОДИЧА

Два планинара — један Енглез и његов водич Швајцарац — савлађивали су и последњу стрмину једног од врхова Западних Алпа. Водич је ишао напред, испитивао терен и забијао гвоздене клинове како би олакшао пењање своје друге. Један за другог били су везани конопцем.

Успон је био изванредно тежак. Да би стигли до врха, морали су да пређу преко једне широке провалије изнад које се дизало, право увис, огроман стеновити ѕид. Водич је срећно пребродило ову препреку и баш се спремао да учврсти конопцац за избочину једне стене, кад се изнад њих зачула нека потмула тутава која је постајала све јача. Водич је знао шта то значи, јер је више пута видео како лавина камења уништава све пред собом. Он је био на сигурном месту, али његов сапутник...

Неписани закон Алпа

Не размишљајући ни часа, похитао је натраг преко провалије. Кад је стигао до уплашеног Енглеза, гурнуо га је ка једној стени и стао изнад њега, штитећи га својим телом. Тада је наишла лавина. Прво мањи комади стена, а затим праве громаде. Све се то стрпоштавало уз заглужну грмљавину и у облаку усковитланог снега.

Кад се снежна прашина мало развила, припијена и даље уз стену стајала су два човека. Један од њих брисао је са лица крв, док је други унезверено гледао око себе, као да не верује да је опасност прошла. Имали су среће. Лавина је прохујала поред њих и само неколико мањих комада стена закачило је водича. После краћег задржавања, заједно су прешли преко провалије и стигли до врха.

Стављајући свој живот на кошку, водич није сматрао да чини неко херојско дело. Он је само вршио своју дужност покорављујући се неписаним али строгим правилима закона алпских водича.

Тај закон није одувек постојао. Некад су водичи били сељаци-мештани који су за малу награду показивали алпинистима пут до планинских врхова, не узимајући на себе никакву обавезу. Али, већ читаво једно столеће постоје људи, издржљиви и одважни, који за живот оних које воде стављају без колебања на кошку свој живот. Тај тешки и опасни занат прелазни с оца на сина. У планинским сељима разбацаним по падинама Алпа деца сачувају о томе да и они једног дана постану водичи.

Школовање и тежак испит

Али, водич се не постаје тако лако. Поред снаге и храбрости, за то се тражи и „школа“.

Тек кад напуне осамнаест година, млади планинци се сматрају дора-

слим да буду алпски носачи. То је доба шегртовања, кад младић, носећи терет, иде на крају ујета. Он се не пење до врха, већ обично чека експедицију негде у подножју, чежњиво гледајући како поворка вијуга и све даље одмиче у снежној измаглици. Тако пуне две године. За то време младић се усавршава у овом тешком занату за који је још као

дете, поред крава у планини, почео да се спрема. На крају друге године носач полаже испит за водича. Полагање испита траје три недеље и садржи читав низ питања и тешких задатака. Кандидат мора да покаже пуну вештину у пењању и силажењу, у верању уз голе литице и прелазењу преко провалија, у указивању прве помоћи и спасавању настрадалих. Кад је комисија дошла до закључка да младић има све особине доброг водича, одређује му дужу маршруту кроз планине. Он мора да води поворку, а неки стари искусни водич иде одмах за њим и посматра га како поступа у разним приликама. А таквих прилика има много, јер комисија обично изабере пут на коме има и литица, и провалија, и стења које се лако одроњава.

Ако кандидат и овај завршни део испита успешно положи, комисија доноси одлуку да он може бити алпски водич и да му се могу поверити животни туриста-планинара.

Захваљујући способним и смелим водичима, пењање на планине све врхове данас не претставља готово никакву опасност.

Пси — ратници

У Првом и Другом светском рату псе су, као што је познато, употребљавали за везу на теренима на којима није било других саобраћајних могућности. Пси су били веома корисни и у санитарској служби, нарочито на оним местима где је сакупљање рањеника било готово немогуће.

Употребљавање паса у ратовима веома је старог датума. Де Жирарден, француски посланик у Турској, пронашао је 1688 године у Цариграду један стари латински рукопис у коме се налазио опис начина ратовања уз помоћ паса. На једној минијатурној слици у том рукопису нацртани су пси у

борби с непријатељем. Пси су на леђима имали привезане судове са смолом, а на глави кратко копље, као рог носорога. Војници би прво запалили смоду у суду, а затим би, тако наоружане, гонили псе на непријатеља. Пси су, и сами уплашени, стварали панику међу непријатељским ратницима.

Из рукописа се види да се од оваквог начина употребе паса у рату брзо одустало због тога што су се несрећни пси, заплашени ватром, често враћали међу оне који су их гонили на непријатеља.

ГРИЛИЈЕВА АРКТИЧКА ЕКСПЕДИЦИЈА

САМО СУ СЕ ШЕСТОРИЦА ВРАТИЛА...

Децембар 1881: двадесет три млада војника, румених лица под негованом брадом, седела су за столом од грубо склепаних дасака на коме су биле натрпане разне ђаконије: супа од корњачина меса, говеђи језици, салата од ракова, печење, поврће, лудинг са шљивама предивен вином, сласени крем, воће, ораси, колачи и кафа. Док су млади људи после добре гоџбе певали песме из свог завичая, напољу је термометар показивао 42° испод нуле. Били су ближе Северном Полу него ма које људско биће пре њих.

Искрцали су се пет месеци пре тога у Франклиновом Заливу, на око четрдесет километара од Гренланда. Експедиција — која је имала да проучава метеоролошке прилике на Арктику — била је састављена од одабраних људи, којима је командовао поручник Грили, код кога је младичка одлучност била удружена са темељним научним знањем.

Бродови не долазе

Било је предвиђено да један брод донесе експедицији намирнице и пошту у току лета 1882 године, а да их други брод врати у домовину идућег лета.

Лето 1882 прође, а никакав брод се не појави у Франклиновом Заливу. То истраживаче није обесхрабрило. Хране су имали довољно, а здравље их је добро служило. Они су у току кратког арктичког лета превалили на саоницама близу пет хиљада километара да би обавили разне научне задатке.

Дође и лето 1883 и истраживачи су жељно изгледали брод који је имао да их врати њиховим домовима. Али, и ово лето прође као и претходно, а никакав се брод не појави. Био је то тежак удар за људе који су већ готово две године били отсечени од света бескрајним леденим простором.

Упутства која је Грили добио при поласку предвиђала су овај случај и налагала му да се са својим људима спусти на југ за око 400 километара — до рта Сабина — где ће га чекати брод. Ако, пак, капетан брода буде приморан да отпусти пре доласка експедиције, он је био дужан да на обали спреми за

њу удобне зимске станове и остаци намирнице за годину дана.

Ка рту Сабину

Деветог августа 1883, 23 Американаца и њихова два ескимска војника кренули су ка југу моторном лађицом која је вукла три велика чамца на весла. Намеравали су да се отисну рукавцем који их је одвајао од Гренланда.

Био је то тежак подухват. Рукавцем су пловиле ледене санте, ковитлајући се на таласима по људи ветрова и струје. Пуних тридесет дана пловио је, кривудајући, мали брод, избегавајући често правни чудом да се не судари са леденим масама. Деветог септембра, међутим, кад је циљ већ био на виду, лед је са свих страна окружио брод и стегао га у своје окове.

Пошто су на саонице натоварили намирнице и научне инструменте, Грили и његови другови кренули су пешинце ка рту Сабину. Са три тоне терета које су вукли, преваливали су на дан једва 1500 метара.

„Авај — казује Грили у свом дневнику под датумом од 14 септембра — ми са ужасом открисмо да се лед по коме смо ишли креће у супротном правцу много брже него што смо ми ишли ка југу... Ускоро су угледали свој залеђени брод и сад је требало изнова почети узалудно путовање по леду.

Разочарање

А тада изненада изби олуја. Ветар је променио правац и дувао је у налетима брзином од преко 80 километара на час. Лед се кренуо великом брзином према југу и на његовој површини појавише се узане пукотине. Узалуд су уплашени људи бацали ствари које им нису биле неопходне. Лед је све злослутније пуцао и пукотине су се све више шириле. Беспомоћни, чекали су смрт. А тада их стиже један огроман ледени брег. У журби, људи пређоше на ово сигурно тло и пренеше само нешто намирница, инструменте и једне саонице.

Два дана доцније, промрзли и неиспавани, чланови експедиције дошли су на копно у близини рта Сабина. Очекивали су да ће тла

ћи људе, добру ватрицу, намирнице и топла одећа, али, уместо тога, нађоше поруку да је брод, бојећи се замрзавања, отпловио пре два месеца за Америку, оставивши за собом само мршаве залихе одеће и веома малу количину хране.

Гладни и промрзли

Децембар 1883: двадесет пет људи, испијених лица, приближили су се један уз другог у мрачној и хладној каменој колиби коју су подигли на

рту Сабину. Арктичко сунце било је изшчезло, да се месецима не појави. Чак и смањујући оброке до највеће мере, намирнице би им једва потрајале до краја марта.

У једном углу колибе лежао је каплар Џозеф Елисон. Он је са још три добровољца био пошао у потрагу за залихом говеђе меса која се, према поруци, налазила око 50 километара јужније. Нашли су залиху, али су при повратку Елисон промрзле руке и ноге. Он је прекривао другове да га оставе, али су они више волели да оставе

месо, а Елисон понесе у догор. Тамо су му отпале и ноге и руке, али је он ипак остао жив, на је чак имао толико душевне снаге да је често својим шалама подизао дух осталих.

Одломци из дневника

„18 јануар 1884. — Крос је умро од глади и изнурености. Он је први подлегао. Ко ли ће бити следећи?”

2 фебруар. — Наредник Џорџ Рајс и ескимски вођа Јенс Едвард пошли су пешинце преко леда с намером да стигну на Гренланд и позову у помоћ Ескиме. Вратили су се после четири дана, при крају снага. Теснац је био непролазан.

26 март. — Сунце је најзад било толико високо на небу да се

9 април. — Подлегао је и поручник Локвуд. Све до на два дана пред смрт марљиво је бележило кретање температуре и ветра.

26 мај. — Наредник Едвард Израел толико је ослабио да није више у стању ни да седне. Он често говори о свом дому и о младости. Дао сам му јутрос кашкицу рума. Можда то није било праведно према другима, јер њему то више није могло помоћи. Али, то му је причинило задовољство и било му је, макар за тренутак, лакше. Поступио сам према њему онако као што бих хтео да поступе према мени у сличном случају.

3 јуни. — Страховито искушење сломило је најзад снагу карактера Чарлса Херија. Почео је да поткрада заједничку залиху хране и убрзо је постао најснажнији човек наше групе. Постојала је бојазан да ће поубијати своје другове да би се докопао остатка хране или да ће се одати људождерству. Очајан због тога, и пошто су се сви чланови експедиције сагласили, наредио сам да га убију.”

Последња забелешка

Саонице које су истраживачи били понели са собом налазиле су се у близини логора. Одрешили су њихово старо ремење, скували га и појели. Убрзо су појели и своје чизме и рукавице, као и Грилијеву блузу од фокине које.

Наредник Брејнгард све је изненадно својом предострожношћу. Деветнаестог јуна приврстио је кашкицу за патрљак Елисонове руке. „То за случај — рекао је Брејнгард — да сви подлегнемо пре њега.”

Дошао је 22 јуни. Ледени ветар и снег опседали су логор глади. У њему се још само седам људи борило са смрћу. Под тим датумом Грили је забележио: „Бјукејенов пролаз је данас од подне” био слободан од леда... Дневник експедиције се ту завршава.

Помоћ долази

Око поноћи, Грили је као кроз сан чуо урлање бродске сирене које је надјачавало буку урагана. Прозаили су минути, дуги као вечност а он није имао снаге да устане. Наједном, јасно је чуо звуке непознатих гласова — први пут за ове три године. Био је то капетан Шлај са својим морнарима. Он је, за разлику од ранијих експедиција, био решан да се пробори до рта Сабина по сваку цену. И успео је.

Призор који су он и његови људи видели дубоко их је дирнуо. Елисон, потпуно изнемогао, држао је у устима кашкицу и сисао је. Морис Конел лежао је непомићан као леш. С крајњим напором устао је наредник Брејнгард и војнички поздравно. Једино су Фредерик и Лонг могли још да корачају.

Елисон је умро на повратку. Више од шест месеци било је прошло откако је изгубио руке и ноге. Ма да није било никаквих знакова инфекције, ране му нису биле зарасле. Изгледало је да ни Грили неће преживети. Али, кад је брод приспео у Портсмут, шест преживелих били су већ на путу оздрављења.

ОД КЛАВИНОРДА ДО КОНЦЕРТНОГ КЛАВИРА

Прошло је готово два и по века од дана када је у једној великој и лепој дворани у Фиренци, пред неким чудним музичким инструментом седео средовекован човек, изразито црне косе. Инструмент је био сличан данашњем клавиру, али је имао само двадесет дирки, а жице су му би-

и да свира на њима. Жице инструмента коме је пришао биле су постављене усправно. По свему осталом необично је лично на онај први. То је био клавицистеријум. И на њему је Кристофори — тако се звао црнокош човек — отсвирао неколико мелодија, али је звук опет потсећао на цитру.

Кристофори је тада пришао најстаријем инструменту из читаве збирке, монокорду, који је имао само једну жицу. То је био предак свих инструмената, на коме су стари Грци свирали још пре много стотина година. Са осмехом на лицу он је узео ко билуцу, подметнуо је под жицу и повлачио је час горе, час доле, да би добио различите тонове. „Сви ови инструменти имају тако металан звук” — помислио је он — „баш се осећа да жнца трепери”.

Мислио је он, после тога, дуго који би инструмент могао да произведе тон који не би имао металну боју и не би потсећао на цитру. Кристофори је после неколико дана начинио мали дрвени чекић који је приврстио за дирку клавира. Да би произвео што „округлији” тон обавио је чекић крпом. И заиста звучало је друкчије! Кристофорију је господар тада одобрио да на све полуге једног клавира стави те мале чекиће.

Тај нови „клавир — чекићар” имао је сасвим необичан, пријатан звук. Боја његових тонова није била метална. Ипак то нису били звуци слични онима које су производиле оргуље. Код њих токови струје као вода. Код клавира

Из историје музичких инструмената

они се више преливају, чак могу и да прасну. На том инструменту могла се свирати и весела музика за игру. „Клавир-чекићар” — који је први предак нашег, данашњег клавира — пронашао је Кристофори 1709 године.

Убрзо су се јавили и композитори који су писали комаде за тај новопронађени клавир. Моцарт је међу њима био први који је компоновао нежну и пенушаву клавирску музику.

Клавире са малим чекићима почели су 1750 године да израђују Немци: Шретер у Нордхаузену и Готфрид Сиберман у Фрајбергу. Први клавир који је био готово савршеним сличан данашњем израдио је 1821 године неки Шмит у Салибургу.

Две године доцније Француз Ерар из Париза успео је да усаврши чекиће клавира. Он је израдио дирке које је било довољно опустити до половине па по други пут притиснути да би се два пута добио чист тон. Његов проналазак много је значајно за усавршавање технике свирања.

Усавршавање

Један Енглец дошао је 1825 године на идеју да дрвени рам преко кога су рапачете жице клавира замени рамом од ливеног гвожђа. Тако је звук клавира постао још топлији. И жице су затим прављене од ливеног челика, а да би јаче звучале обавијене су тањим жицама. Све жице за ниске тонове нарочито су густо омотаване, али оне за високе тонове уопште нису, већ су, да би биле јаче и отпорније, утростручаване.

Тиме је клавир толико усавршен да се у музици развила посебна грана композиција за овај инструмент. Славни композитори Шопен и Шуман писали су готово искључиво музику за клавир, а најбољи пијаниста тога времена, први виртуоз на клавиру, био је Франц Лист.

ле омотане танком тканином да не би сувише јако одзвучале. Човек је притискавао дирке за које су биле причвршћене полуге, а оне су снажно ударале по жицама. Затим је ударио само по једној дирци, и то прстом који је подрхтавао. Тон који је произвео треперио је такође. Тај звук потсећао је на звук цитре, али инструмент на коме је свирао звао се клавикорд.

У „музеју” инструмената

Човек је затим устао и пришао другом инструменту. У тој дворани било их је много. Сви су припадали богатом племићу Медичију, који је скупао музичке инструменте као што други људи прикупљају марке. А дужност средовековног црнокошог човека била је да чисти и одржава инструменте

АНТОЛОГИЈА НЕПРИТВИЖИВА ЧИДА

КЊИГА БЕЗ СЛОВА „Е“

Ернс В. Рајт из Лос Анђелоса написао је роман „Шампион младости”. Рајтова књига има 50.110 речи, а ни у једној од њих нема слова „е”, иначе најчешћег слова у енглеском језику.

МЕДАЉА ЗА НЕПОСЛУШНОСТ

За време Марије Терезије установљена је, као највише војно одликовање, медаља за непослушност. Она је 161 годину додељивана само оним официрима који су добили битку због тога што нису послушали наређења својих претпостављених.

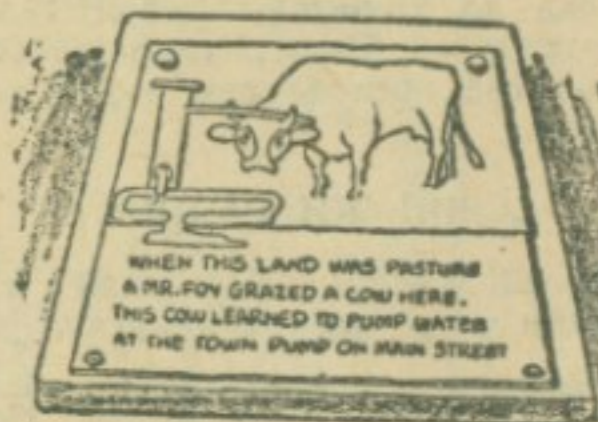
ЧЕСМА УСРЕД МОРА

Кад је море „прогутало” острво Каприс код Билосија, у Америци, од несталог земљишта остала је само једна чесма са свежом и пит

ком водом. Ова чесма и данас стоји усред мора и удаљена је 23 километра од најближе обале.

СПОМЕНИК КРАВИ

У селу Версају, у америчкој држави Охајо, подигнут је споменик једној крави која је умела сама да пумпа воду. Крава би подметнула рокове под ручницу пумпе и подизањем и спуштањем главе пумпала воду.

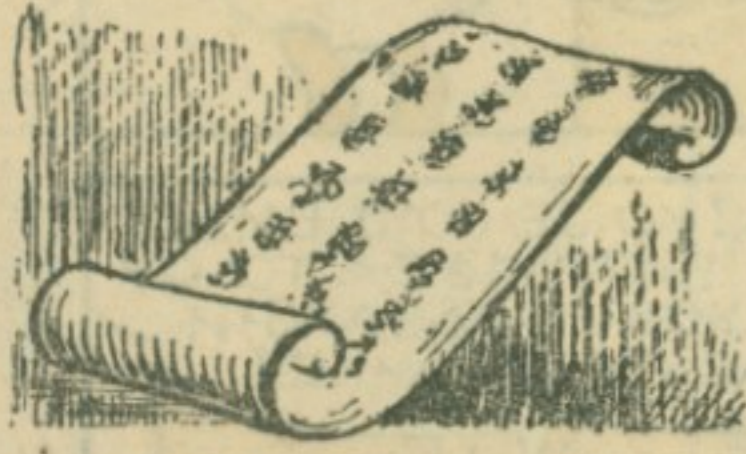
ШЕСТ ИЗВОРА — ШЕСТ УКУСА

Код Брансвика, у Америци, налазе се један до другог шест извора минералне воде. Сваки од ових извора има потпуно различит укус и састав. Поједини извори садрже гвожђе, бром, сумпор, магнезијум, калијум и арсеник. Ово је јединствен случај да извори који су тако близу имају у себи различите минерале.

Са свих СТРАНА

НАЈСТАРИЈЕ НОВИНЕ

Најстарији лист на свету су „Кинеске новине“, које су покренуте 363 године после наше ере. Од свог оснивања овај лист је непрекидно излазио у Пекингу и 1863 године прославио 1.500-годишњи јубилеј. „Кинеске

новине* престале су да излазе 1935 године када су Јапанци окупирали Пекинг. Кинески лист „Пекиншки гласник“ такође је доживео „дубоку старост“. Основан 750 године после наше ере, он је непрекидно и под истим именом излазио пуне 1.202 године.

ПОСТОЈБИНА

Америка је постојбина дивљих коња, одакле су они веома давно прешли у Азију, док је још постојала веза међу континентима. Међутим, „дивљи“ коњи, који се помињу у причама о Индијанцима и каубојима, нису потомци тих дивљих коња, јер је америчког дивљег коња много пре тога било нестало. Ове су коње пренели на нови континент шпански освајачи — и то као питоме. Они су доцније живели у слободи, али нису подивљали. Дивљих коња било је и у Европи све до 11 века, а данас их има само још

у Централној Азији, али и ту изумиру. Пас и мачка су пореклом из Африке. Мачка је, као питама, пренесена из Египта, на чијим се старим споменцима налази сачуван њен лик. Стари Грци мало су шта знали о мачки. Помиње је тек Херодот по повратку из Египта. Сматра се да Словени уопште нису знали за мачку у својој старој постојбини и да су је упознали тек по доласку на Балкан. Кокошка је пренесена из Азије у IV веку пре наше ере. Од старих народа прво су почели да је гаје Грци, па онда Египћани. У дивљем стању она и данас живи у Индији, Бурми и на острву Јави, али свауда изумиру.

ЗЛАТНО ПЕРО

Златно перо употребљавале су световне и црквене старешине још у Средњем веку, а њиме се служило и енглески песник Бајрон (1788—1824). Дакле, оно се употребљавало много пре него што је изумљено налив-перо.

Исте године када је Бајрон умро, у Немачкој је почела масовна производња златних пера, а годину дана касније у Енглеској. Прво златно перо је од четрнаестократног алата, а врх му је од неког тврдог материјала: иридијума, волфрама итд.

НЕ ПИЈУ ЉУДИ САМО КРАВЉЕ МЛЕКО...

Да би задовољили своје потребе у млеку, људи у целом свету не пију млеко само од краве, биволице, козе и овце, него и од других животиња. У неким крајевима Азије људи пију млеко од кобиле, а у пустињским пределима од камиле. У Тибету и Монголији становници пију млеко од јака. Јак је врста

говечета и као дивљак живи у планинским пределима Тибета. Ту су га припитомили, а олате се проширило у Кину, Монголију, Индију и Авганистан. Јак је веома корисна животиња и људи га не користе само због млека него и због меса. Употребљавају га и за рад, а длаку искористићавају за прављење одеће.

Да ли знате?

ПРЕКИД РАДА — ЗБОГ ЈЕГУЉА

После случаја — о коме се доста причало и писало — са наласком једног огромног јата сардина које су формално затвориле једну малу луку на обалама Француске, десно се још један чудан али истинит случај: Јегуље су проузроковале прекид рада у једној фабрици на обали Јужне Енглеске. Стотине и стотине јегуља на свом путу из Саргасовог Мора ушле су у Кардифски Залив и нагрнуле у водне канале једне фабрике. Радници су морали да напусте свој посао за машинама да би очистили решеткасте пропусте набијене рибама. Тако је због јегуља изгубљен цео један радни дан у овом „граду челика“.

ТРКАЧКИ АУТОМОБИЛ — СА ДВА МОТОРА

На аутомобилским тркама у Француској појавила су се ове године специјална тркачка кола са два мотора, од којих један покреће предње тоčkове, а други задње. Сваки од ова два мотора има 40 коњских снага, а тежак је близу 400 килограма. Проблем синхронизованог рада оба мотора решен је на задовољавајући начин. Ова тркачка кола постижу брзину од преко 200 километара на час.

НОВ НАЧИН КОНЗЕРВИРАЊА БИЉАКА

Држање у алкохолу, стављање у хербар, излагање пари сумпор-диоксида, пегање врућом пеглом — то су били досадашњи начини конзервирања биљака, који нису потпуно задовољавали. Недавно је један француски ботаничар-аматер пронашао нов, много бољи начин конзервирања, који је назвао криофиксацијом.

Овај ботаничар је смрзавао у хладњаци гљиве и друге биљке, па их после, тако заљезене, сушио под смањеним притиском. Биљке су на тај начин потпуно задржавале свој првобитни облик и природну боју, тако да их је било готово немогуће разликовати од свежих биљака, сем по знатној разлици у тежини, јер су биле изгубиле сву влагу. Проналазак француског ботаничара-аматера убрзао је

нашао примену не само у ботаници, већ и у медицини. Утврђено је да се на овај начин сушена БСЖ-вакцина може веома дуго сачувати.

СУНЦЕ У ЦЕВИМА

Проблеми осветљења, који у току неколико последњих година добијају све више задовољавајућа решења захваљујући у првом реду испитивањима вршеним у Америци и Шведској, указују да се у овом погледу техника приближује решењу које ће у највећој мери омогућити да радионицама и канцеларијама пружи дневну светлост, па биле оне без прозора или налазиле се чак и испод земље.

Наиме, једна фабрика у Утперту (Холандија) почела је производњу сијалица чија светлост невероватно одговара светлости сунца. Оне дају светлосне зраке који су потпуно једнаки зрацима сунчане светлости, са одговарајућим и истоветним дејством како ултраљубичастих, тако и ултрацрвених зрака.

ПРЕОКЕАНСКА ТЕЛЕВИЗИЈА

Емисионе телевизијске станице досад су могле да емитују најдаље до осамдесет километара, али пре кратког времена неким стручњацима у Америци успело је да слике пренесу на даљину већу од 2.000 километара. На тај начин, преокеанска телевизија постала је само питање времена и на њеном остварењу се у последње време живо ради.

У ВАЗДУХУ ЗА 40 СЕКУНДИ

На великој ваздухопловној изложби у Фарнбороу, у Енглеској, пажњу стручњака привукао је нарочито нов тип средњег бомбардера са два мотора на млазним погонским „Камбера“. Само 25 секунди пошто је дат знак за полетање оба његова мотора била су загрејана, а 15 секунди после тога авион је већ био у ваздуху. Тако су код овог типа бомбардера седмичне особине које су неопходне савременим ратним авионима: брзо узлетање и прилично кратко узлеташте.

ПЛУТОНИЈУМ ИЗ УРАНОВЕ РУДЕ

Два америчка хемичара реферисала су недавно да су из уранове руде пехленде успели да издвоје мале количине елемента плутонијума. До сада се сматрало да плутонијума као и плутонијума нема у природи. Пре десет година су ти елементи произведени вештачким путем у уранским пехлима. Плутонијум, експлозиван у атомским бомбама је пре годину дана изолован такође из пехленде.

ОПАСНОСТ ОД БЕРИЛИЈУМА

Берилијум је редак и драгоцени метал који је нашао широку примену у индустрији. Он се данас употребљава у производњи цеви са Х-зрацима, при изради атомских батерија, као додатка различитим легурама ради побољшања њихових својстава, у производњи телевизијских и радио-цеви итд. Берилијум се користи и у производњи флуоресцентних сијалица и светлених реклама, али се сада све више замењује другим, мање отровним материјалима. Јер, берилијум има један велики недостатак, а то је да претставља сталну опасност за раднике који раде с њим. Услед честог додира с берилијумом, по којој почну да излазе оспе и долази до загнојавања,

АВИОН — КАМЕЛЕОН

Авион-камелеон (назван тако због тога што може по вољи примати различите облике и намене) не треба бркати са променљивим авионом, тј. авионом који се приликом узлетања и слетања понаша као хеликоптер, а у току лета као обичан авион.

Авион-камелеон је један од најновијих типова авиона фабрике „Дуглас“, који се с лакоћом може претворити на палуби неког носача авиона у један од дванаест различитих облика.

С обзиром да хангари на носачима авиона располажу потребним резервним деловима, овај авион могуће је брзо и лако претворити или у ловачки апарат, или у јуришни бомбардер, путнички авион, болнички авион, апарат за лов на подморнице, авион-торпиљер, авион за бацање ракета итд.

Јесте ли већ чули да...

...стакло се не уклапа у чврста тела. Оно има све физичке особине течности.

...најтежи познати метал је осмијум. Он је скоро три пута тежи од гвожђа и преко 22 пута тежи од воде.

...миш може много дужи да издржи без воде него камила.

...ако аутомобил који жури брзином од 95 километара на час налетети на чврсту ограду ефект је исти као да је пао са деветог спрата.

...од коже једног одраслог слона може се начинити око три стотине пари ципела.

...један електрични кварцни часовник, израђен 1934 године, најтачнији је на свету. Он за тринаест година начини разлику од једног секунда.

...злато се топи на температури од 1037 степени Целзијусових.

...одјек се може чути само ако је извор звука удаљен од зида од кога ће се одбити најмање седамнаест метара. Тада пут који звук има да пређе износи 34 метра. И он га претвори за десети део секунда, а то је најмањи временски размак у коме човекче ухо може разговетно да разазна и звук који се одбио.

...кафа је летливаје ароматична него зими, јер на високој температури из ње испари део етеричних уља.

...мољци живе у свим земљама света.

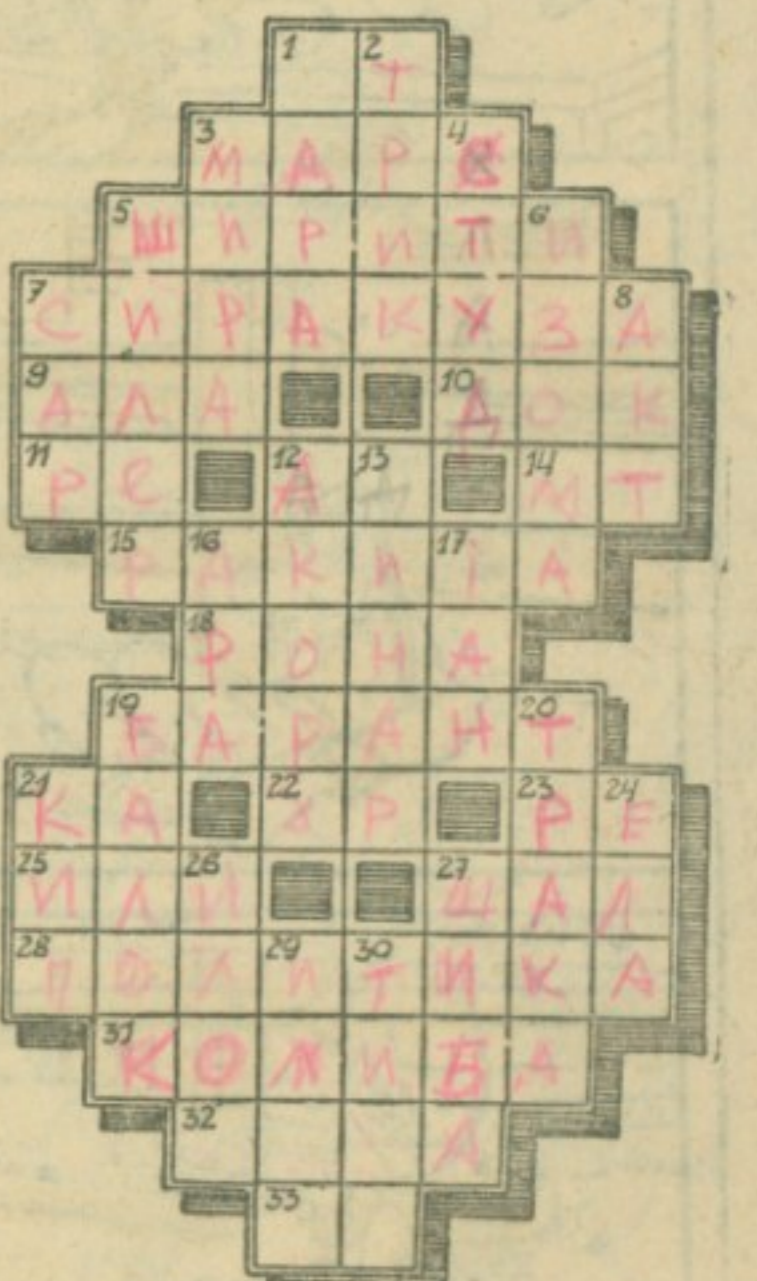
...овце могу да проведу цео век, а да не попију ни кап воде, ако је трава коју ју пасу довољно сочна.

...змија звечарка утине ако је петнаест минута изложена сунчајној топлоти од 30 степени Целзијусових.

Водоравно: 1) иницијали српског комедиографа; 3) једна планета; 5) распрострањено; 7) пристаниште на Сицилији; 9) аждаја; 10) место за преглед и оправку бродова; 11) нота; 12) пакао; 14) иницијали нашег интернаца, шаховског мајстора; 15) алкохолно пиће; 18) река у Француској; 19) потврда о пријему робе на чување; 21) предлог; 22) доктор (скраћ.); 23) хемиски знак за ренијум; 25) свежа; 27) део одеће; 28) београдски дневни лист; 31) један од најстаријих људских станова; 32) држава у Азији; 33) слово грчке азбуке.

Усправно: 1) део топа; 2) вешто изведена превара; 3) женско име; 4) зима; 5) славни немачки песник; 6) античко женско име; 7) спорна област између Француске и Немачке; 8) званични документ; 12) врста уговора о најму; 13) једна новчана јединица; 16) река у Швајцарској; 17) митолошки бог с два лица; 19) центарфор „Партизана“; 20) врста; 21) статуа; 24) страна женског име; 26) варошица на Дунаву; 27) прут; 29) прастановник Балкана; 30) име чувеног француског певача шансона.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

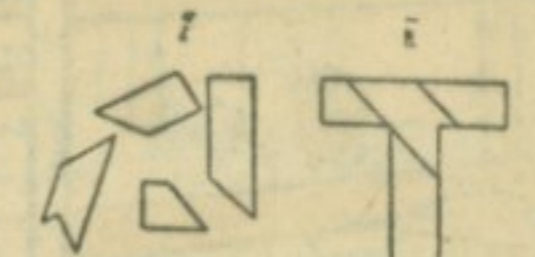
Водоравно: 2) пол; 4) метар; 6) рата; 7) ам; 9) ара; 10) ада; 11) со; 12) орач; 13) набор; 15) рам; 16) талас; 18) Тара; 19) Об; 21) аба; 22) ски; 23) са; 24) атак; 25) корак; 27) нар.

Усправно: 1) ката; 2) пета; 3) ла; 4) марон; 5) радар; 6) Рас; 8) мач; 10) арома; 12) обала; 14) араара; 16) табак; 17) сокак; 18) тас; 20) лик; 22) стар; 24) Арад; 26) он.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

СЛОВО Т

Имате четири слике. Препртајте их на мало деблој хартији, па их онда исечите

маказама. Од добијених делова покушајте да начините слово Т. Ако никако не можете, погледајте решење на слици!

СУПРОТНОСТИ

Одаберу се два играча. Само они играју али ни оста-

ди који гледају неће мање уживати. Ево што раде ова два играча: један од њих (треба одредити који ће по-

чети) учини ма какав покрет, а онај други треба да учини покрет супротан томе. На пример: први устане, други треба да седне, први се смеје, други треба да се претвара као да плаче, први дигне руку, други је спусти, први развуче уста, други их скупи, итд., све док онај који треба да учини супротно, не погрешни. Он тада мора да да залог и уступи своје место свом партнеру, а на место првог играча долази нов из групе гледалаца, и игра тако тече даље док се сви не изређају и сви не оставе залог.

ВАЗДУХ... ЗЕМЉА... МОРЕ...

У овој игра сваки играч учествује самостално. Један од њих укаже прстом на неког другог и викне, рецимо: „Ваздух!“ Тај играч мора да одговори именоване неке птице или инсекта који лети, а затим опет да укаже прстом на неког другог играча и викне „Земља!“ Одредени играч мора да одговори именоване неке животиње која живи на земљи. Он онда викне: „Море!“, и одговор мора да буде име неке животиње из мора, рибе или

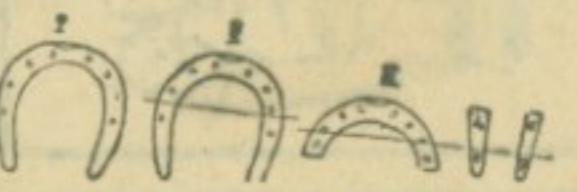
друге. Играч који погрешни даје залог, а да би игра била веселија и да би играчи лакше грешили, треба брзо постављати питање и брзо

давати одговор, и не држати се реда него два и више пута узастопе рећи: „Море“, или „Земља“, или „Ваздух“.

КАКО ДА ПОДЕЛИТЕ ПОТКОВИЦУ?

Како бисте ову потковицу поделили на седам делова, а-

ли само двама линијама. Ако нико не можете, погледајте слику!

Од овога броја **ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК**
 донесите у наставцима
ПАЈА ПАТАК -
ВАТРОГАСАЦ 1

ПЛУТОНОВ

ЦЕМПЕР

